

תורה שבעל פה

בית, חינוך ומשפחה

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	(16×4)	–	64 נקודות
פרק שני	–	(12×3)	–	36 נקודות
א: פרק שלישי	–		–	
סך הכול	–		–	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (64 נקודות)

ענו על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 16 נקודות).

1. "טובים השניים מן האחד"

- א. הרב יוסף דב סולובייצ'יק הבחין בין שתי מטרות הנישואין.
 על פי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, באיזו ממטרות הנישואין עוסק הפסוק "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-לֵהִים לֹא טוֹב הָיְתָה הָאָדָם לְבַדּוֹ אָעֲשֶׂה לּוֹ עֶזְרָא כְּנַגְדּוֹ" (בראשית ב', י"ח)? (2 נקודות)
- ב. בספר בראשית מסופר על אברהם ששלח את עבדו למצוא אישה ליצחק.
 כדי למלא את שליחותו, ערך העבד מבחן.
 (1) מהו המבחן שערך העבד, ולמי נערך המבחן?
 (2) כתבו מה הייתה מטרת המבחן, והסבירו מה אפשר ללמוד מכך בנוגע לתהליך בחירת בן או בת זוג.
 (7 נקודות)
- ג. יש מחלוקת בין הרא"ש לרמב"ם בנוגע לשאלה אם יש מצווה לשאת אישה.
 הסבירו את שתי הדעות במחלוקת.
 (2) על פי הרמב"ם, הסבירו מדוע יש להוליד ילדים במסגרת הנישואין בלבד ולא מחוץ למסגרת זו.
 (7 נקודות)

2. יצר ויצירה

- א. (1) על פי מה שלמדתם, הסבירו שתי בעיות שיש במגע בין גבר לאישה שאינם נשואים זה לזה.
 (2) "המגע בין איש לאישה הוא דבר בעל משמעות עליונה וצריך להיזהר ולהשתמש בו רק לחיבור שבין איש לאשתו".
 (הרב יוסף צבי רימון)
 הסבירו מדוע המגע בין בני זוג צריך להיות שמור לתקופה שלאחר החתונה. בתשובתכם השתמשו בדימוי היהלומים שבהמשך דברי הרב יוסף צבי רימון.
 (7 נקודות)
- ב. (1) ספר החינוך ציין שלושה מקרים שבהם גבר ואישה רשאים להתייחד בכל מצב, אף שהם אסורים זה לזה באיסור עריות. כתבו שניים מן המקרים.
 (2) לפניכם שלושה מצבי ייחוד:
 • ייחוד של גבר ואישה שהיא מעל גיל שנים עשרה.
 • ייחוד של גבר וילדה שהיא מתחת לגיל שנים עשרה.
 • ייחוד של גבר אחד ושתי נשים.
 כתבו בנוגע לכל אחד מן המצבים אם הוא אסור מן התורה או מדרבנן.
 (6 נקודות)
- ג. "גבורה מיוחדת היא גבורתם של ישראל. גבורה המצטיינת לא בכיבושים שמכבשים את אחרים, מכניעים אותם או מאבדים אותם, אלא..." (הרא"ה קוק, עולת ראיה).
 על פי המשך דברי הרא"ה קוק, מהי גבורתם המיוחדת של ישראל? (3 נקודות)

3. קידושין ונישואין

- א. יש הבדל בין שלב האירוסין בימי חז"ל ובין שלב האירוסין בימינו.
- (1) על פי חז"ל, "אירוסין" הם "קידושין". כתבו מהו מעמדה ההלכתי של האישה לאחר שלב זה.
- (2) הסבירו מה הם "אירוסין" בימינו, וכתבו מהו מעמדה ההלכתי של האישה לאחר שלב זה. (8 נקודות)
- ב. "קודם מתן תורה היה אדם פוגע אישה בשוק, אם רצה הוא והיא לישא אותה... כיוון שניתנה תורה נצטוו ישראל...". (רמב"ם, הלכות אישות, פרק א', הלכה א')
- (1) על פי הרמב"ם, כיצד היה אדם נושא אישה לפני מתן תורה?
- (2) על פי הרמב"ם, לאחר מתן תורה, אדם שרוצה לשאת אישה – כיצד עליו לנהוג? (6 נקודות)
- ג. בשעת הקידושין החתן אומר לכלה: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל". הסבירו אחת מן המשמעויות של הביטוי "מקודשת לי". (2 נקודות)

4. מחויבויות שבין איש לאשתו

- א. בגמרא במסכת חולין (דף פד, ע"ב) רב עזריא דורש את הפסוק "טוב איש חונן ומלֵוה יְכַלֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט" (תהלים קי"ב, ה').
- (1) על פי דרשה זו, כתבו מהו היחס הראוי של האיש כלפי אשתו וילדיו, וצטטו את המילים מן הפסוק שמהן לומדים זאת.
- (2) על פי דרשה זו, כתבו כיצד האיש צריך לנהוג בנוגע לשיעור אכילתו ושתייתו ובנוגע לבגדיו, וצטטו את המילים מן הפסוק שמהן לומדים זאת.
- (3) על פי דרשה זו, מהו הנימוק ליחס הראוי של האיש כלפי אשתו וילדיו? (9 נקודות)
- ב. בכתובה מוזכרות ההתחייבויות של הבעל כלפי אשתו: "ואני בעזרת ה' אעבוד ואכבד ואזון ואפרנס ואכלכל ואלביש אותך כמנהג אנשים יהודים שעובדים ומכבדים וזנים ומכלכלים ונושאים ומלבישים את נשותיהם באמונה. ואתן לך מוהר בתוליך כסף מאתיים זוז הראוי לך..." (תורגם מן הארמית).
- (1) כתבו מה הן שתי התקופות בקשר שבין איש לאישה שאליהן נוגעות התחייבויות אלה, וצטטו את הקטע מן הכתובה הנוגע לכל אחת מן התקופות.
- (2) כתבו מתוך הקטע המצוטט התחייבות אחת בנוגע לכל אחת מן התקופות (סך הכול – שתי התחייבויות). (7 נקודות)

5. בניית הבית

א. חז"ל מנחים אותנו כיצד מעוררים אהבה:

"אם חפץ אתה להיזבק באהבת חברך הוי נושא ונותן בטובתו, דכתיב: 'וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ' (ויקרא י"ט, י"ח)".

(מסכת כלה רבתי, פרק ד', משנה י')

(1) על פי מקור זה, הסבירו בלשונכם כיצד מעוררים אהבה.

(2) הסבירו כיצד לומדים זאת מן הפסוק "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ".

(5 נקודות)

ב. "אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ" (בראשית ב', י"ח), אם זכה - עזר, ואם לאו - כנגדו" (בראשית רבה, פרשה יז).

(1) בנוגע למדרש זה כתב הרב יהודה ליווא (מהר"ל, "גור אריה"): "ויש בזה דבר נעלם עוד, כי הזכר והנקבה

הם שני הפכים..."

הסבירו מהו "הדבר הנעלם" על פי המהר"ל.

(2) על פי המשך דברי המהר"ל, מדוע אם לא זכה - היא כנגדו?

(5 נקודות)

ג. לעיתים כבר בשלבי ההיכרות הראשונים (ב"דייטים"), עוד לפני החתונה, אפשר לזהות "נורות אדומות" המעידות

על קשר בעייתי ועלולות להיות סימן מקדים לאלימות של אחד מבני הזוג.

(1) ציינו שתי "נורות אדומות" שמעידות על קשר בעייתי.

(2) מה צריך לעשות בן הזוג שמזהה "נורות אדומות" כאלה בשלבי ההיכרות?

(6 נקודות)

יש לענות על פרק שני או על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדתם.**פרק שני (36 נקודות)**

אם למדתם **פרקים א'–י"א מן החוברת**, ענו על שלוש מן השאלות 6–10 (לכל שאלה – 12 נקודות).

6. מצוות עונה

א. "אם אֶחָד יִקַּח לוֹ... לֹא יִגָּרַע" (שמות כ"א, י').

חכמים למדו מפסוק זה שלאישה נשואה מגיעות שלוש זכויות היסוד שמוזכרות בפסוק (והושמטו בציטוט).

(1) שלוש זכויות היסוד האלה הן: מזון, לבוש וחיי אישות.

כתבו בנוגע ל**כל אחת** מן הזכויות האלה כיצד היא מכונה בלשון התורה.

(2) פסוק זה מוזכר בתורה בפרשיית אמה עבריה.

הסבירו כיצד למדו חכמים מפסוק זה שלאישה נשואה מגיעות שלוש זכויות היסוד שמוזכרות בפסוק.

(6 נקודות)

ב. "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" (בראשית ב', כ"ד).

על פי פירוש הרמב"ן לפסוק זה, מה מייחד את הקשר שבין איש לאישתו לעומת הקשר בין הזכר לנקבה אצל בעלי החיים?

(3 נקודות)

ג. "וּמִגִּיד לְאָדָם מַה שְׁחֹז" (עמוס ד', י"ג) – מה למד הרמב"ם מפסוק זה בנוגע לחיי אישות? (3 נקודות)

7. טומאה וטהרה

א. "נתן הקדוש ברוך הוא שלוש מצוות לנשים, שיהיו הם עיקר בהם אף על פי דשייכה (=ששייכות) גם באנשים..."

(הרב יוסף חיים, בן איש חי)

(1) מה הן שלוש המצוות האלה?

(2) בהמשך דבריו מציין ה"בן איש חי" שאחת משלוש המצוות גדולה יותר משתי המצוות האחרות.

כתבו מהי המצווה, וציינו הבדל אחד בין מצווה זו לשתי המצוות האחרות.

(6 נקודות)

ב. (1) בתורה מוזכרות שתי טומאות של אישה: טומאת נידה וטומאת זבה.

I. הסבירו מהי נידה, וכתבו מהו הדין בנוגע אליה על פי התורה.

II. הסבירו מהי זבה, וכתבו מהו הדין בנוגע אליה על פי התורה.

(2) "אמר רבי זירא: בנות ישראל החמירו על עצמן..." (נידה סו, ע"א).

"חומרא זו שנהגו בנות ישראל הוכשרה בעיני החכמים... לפיכך אסור לאדם להקל בה ראשו לעולם".

(רמב"ן, הלכות נידה)

מה הייתה החומרה של בנות ישראל?

(6 נקודות)

8. כיסוי ראש

- א. אישה נשואה חייבת לכסות את שער ראשה גם אם במקום שבו היא גרה נשים אינן מקפידות לכסות את שער ראשן. הסבירו מדוע. (3 נקודות)
- ב. הרב אליקים אלינסון כתב כמה טעמים לחובת כיסוי הראש, ודחה שניים מהם. הטעם הראשון שהוא דחה: "למנוע מהגברים הרהור עבירה". הטעם השני שהוא דחה: "חובת הכיסוי מיועדת לשמש אות וסמל לאישה הנשואה".
- (1) כתבו מדוע הוא דחה כל אחד משני הטעמים האלה.
- (2) על פי הרב אליקים אלינסון, מהו הטעם לחובת כיסוי הראש? (9 נקודות)

9. גירושין

- א. "וַיִּכְכּוּ אֶת אֶהָרָן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל" (במדבר כ', כ"ט). מה היה מיוחד באהרן שלאחר מותו בכו עליו כל ישראל? (2 נקודות)
- ב. "רבנו גרשום עשה גדר לדבר... ותיקן להשוות כוח האישה לכוח האיש: כמו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו...".
- (רבנו אשר, שו"ת הרא"ש, כלל מב, סימן א)
- (1) הסבירו בלשונכם מהי התקנה של רבנו גרשום.
- (2) מדוע תיקן רבנו גרשום תקנה זו? (4 נקודות)
- ג. (1) הסבירו מהו "הסכם ממון" אן מהו "הסכם לכבוד הדדי".
- (2) מה מומלץ לעשות לפני החתימה על הסכמים אלה, ומדוע? (6 נקודות)

10. שאלות קצרות

- ענו בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 6 נקודות).
- א. "האישה נקנית בשלוש דרכים..." (קידושין, פרק א', משנה א').
- (1) כתבו מה הן שלוש הדרכים שהאישה נקנית בהן.
- (2) כתבו כיצד נוהגים בימינו לקדש אישה, והסבירו איזו משלוש הדרכים שכתבתם באה לידי ביטוי במנהג זה.
- ב. ציינו על פי הסדר את שלושת השלבים בתהליך היטהרות האישה מטומאת נידתה, והסבירו מה על האישה לעשות בכל אחד מן השלבים.
- ג. "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ" (דברים כ"ד, א').
- מהו "ספר כריתות", באיזה מקרה נותנים אותו, ומדוע חובה שייכתב וינתן רק בבית דין?

יש לענות על פרק שני א על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדתם.**פרק שלישי (36 נקודות)**

אם למדתם **פרקים א'–ו', י'–י"ד מן החוברת**, ענו על שלוש מן השאלות 11–15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

11. גירושין

- א.** "וַיִּבְכוּ אֶת אֶהרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל" (במדבר כ', כ"ט).
מה היה מיוחד באהרן שלאחר מותו בכו עליו כל ישראל? (2 נקודות)
- ב.** "רבנו גרשום עשה גדר לדבר... ותיקן להשוות כוח האשה לכוח האיש: כמו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו...".
(רבנו אשר, שו"ת הרא"ש, כלל מב, סימן א)
- (1) הסבירו בלשונכם מהי התקנה של רבנו גרשום.
(2) מדוע תיקן רבנו גרשום תקנה זו?
(4 נקודות)
- ג.** (1) הסבירו מהו "הסכם ממון" א מהו "הסכם לכבוד הדדי".
(2) מה מומלץ לעשות לפני החתימה על הסכמים אלה, ומדוע?
(6 נקודות)

12. התנהלותה של משפחה

- א.** הסבירו מהי החובה "לקבוע עיתים לתורה". (2 נקודות)
- ב.** "הנשים פטורות מתלמוד תורה... ואף על פי כן חייבות ללמוד דינים השייכים להן..." (הרב יצחק יוסף, ילקוט יוסף).
(1) כתבו מה הם ה"דינים השייכים להן", וציינו שני נושאים של דינים כאלה.
(2) הסבירו מדוע נשים חייבות ללמוד דינים אלה.
(3) האם נשים צריכות לברך בכל יום ברכות התורה? נמקו את תשובתכם.
(7 נקודות)
- ג.** על פי ה"חפץ חיים" (שדבריו מובאים בדברי הרב יעקב אריאל), בשל המציאות החדשה שלא הייתה בדורות הקודמים יש סיבה נוספת לחייב נשים בלימוד תורה. מהי סיבה זו? (3 נקודות)

13. קרבה בין האיש לאישה

- א.** "אם אַחֶרֶת יִקַּח לוֹ... לֹא יִגָּרַע" (שמות כ"א, י').
חכמים למדו מפסוק זה שלאישה נשואה מגיעות שלוש זכויות היסוד שמוזכרות בפסוק (והושמטו בציטוט).
(1) שלוש זכויות היסוד האלה הן: מזון, לבוש וחיי אישות.
כתבו בנוגע לכל אחת מן הזכויות האלה כיצד היא מכונה בלשון התורה.
(2) פסוק זה מוזכר בתורה בפרשיית אמה עבריה.
הסבירו כיצד למדו חכמים מפסוק זה שלאישה נשואה מגיעות שלוש זכויות היסוד שמוזכרות בפסוק.
(6 נקודות)
- ב.** "עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" (בראשית ב', כ"ד).
על פי פירוש הרמב"ן לפסוק זה, מה מייחד את הקשר שבין איש לאישתו לעומת הקשר בין הזכר לנקבה אצל בעלי החיים?
(3 נקודות)
- ג.** "וּמִגִּיד לְאָדָם מַה שָׁחוּ" (עמוס ד', י"ג) – מה למד הרמב"ם מפסוק זה בנוגע לחיי אישות? (3 נקודות)

14. סוגה בשושנים – קרבה וריחוק בחיי הזוגיות

א. (1) בתורה מוזכרות שתי טומאות של אישה: טומאת נידה וטומאת זבה.

I. הסבירו מהי נידה, וכתבו מהו הדין בנוגע אליה על פי התורה.

II. הסבירו מהי זבה, וכתבו מהו הדין בנוגע אליה על פי התורה.

(2) "אמר רבי זירא: בנות ישראל החמירו על עצמן..." (נידה סו, ע"א).

"חומרא זו שנהגו בנות ישראל הוכשרה בעיני החכמים... לפיכך אסור לאדם להקל בה ראשו לעולם".

(רמב"ן, הלכות נידה)

מה הייתה החומרה של בנות ישראל?

(6 נקודות)

ב. "בְּטֶנֶךָ עֲרֻמַּת חֲטִים סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים" (שיר השירים ז', ג').

על פי המדרש לפסוק זה, הביטוי "סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים" הוא דימוי להלכות טהרת המשפחה.

הסבירו דימוי זה. בתשובתכם כתבו את הפירוש המילולי של הביטוי "סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים". (6 נקודות)

15. שאלות קצרות

ענו בקצרה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 6 נקודות).

א. "האישה נקנית בשלוש דרכים..." (קידושין, פרק א', משנה א').

(1) כתבו מה הן שלוש הדרכים שהאישה נקנית בהן.

(2) כתבו כיצד נוהגים בימינו לקדש אישה, והסבירו איזו משלוש הדרכים שכתבתם באה לידי ביטוי במנהג זה.

ב. "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ" (דברים כ"ד, א').

מהו "ספר כריתות", באיזה מקרה נותנים אותו, ומדוע חובה שייכתב וינתן רק בבית דין?

ג. בניית בית בישראל היא מעשה גדול מאוד, ולכן יש חשיבות רבה בהדרכת חתנים.

כתבו שני נושאים שלדעתכם חשוב לעסוק בהם בהדרכת חתנים.

בהצלחה!